Business Intelligence Case Challenge

Franciszek Kornobis, Jędrzej Słupski

Maj 2024

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

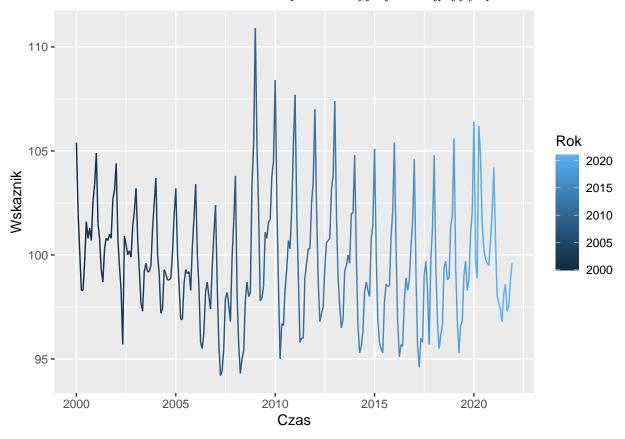
- 1. Wstęp
- 2. Opis metod prognozowania
  - 1. Modele regresyjne
  - 2. Prophet
  - 3. TBATS
  - 4. Ostateczna predykcja
- 3. Przewidywanie
- 4. Podsumowanie

1. Wstęp

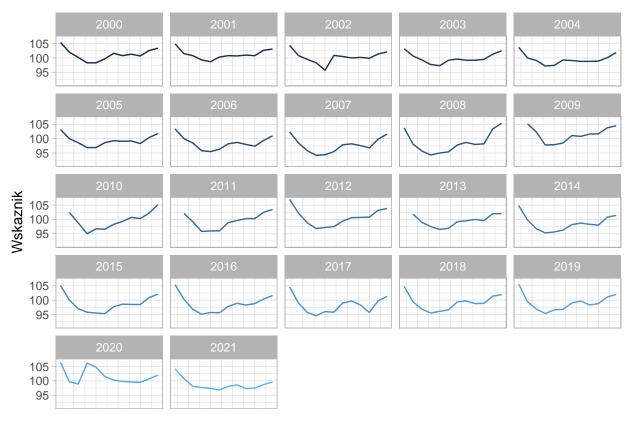
Wyzwanie konkursowe polega na predykcji wskaźnika bezrobocia na lata 2022-2023, na podstawie danych z 2000-2021. Analizę będziemy przeprowadzać przy użyciu języka R w programie RStudio, do obliczeń i przewidywań użyjemy m.in. z bibliotek takich jak stats, tseries, forecast, prophet, do wizualizacji - ggplot2, a do utworzenia ostatecznego raportu posłużymy się oprogramowaniem RMarkdown.

Wejściowe dane przyjmują formę szeregu czasowego - realizacji procesu stochastycznego, którego dziedziną jest czas - w tym przypadku po 12 miesięcy z 22 lat. Procesem stochastycznym $(X_t)_{t\in T}$ nazywamy rodzinę zmiennych losowych z pewnej przestrzeni probabilistycznej, przyjmującą wartości z przestrzeni mierzalnej.

Dane wskaźnika bezrobocia w latach 2000-2021 przedstawiają się w następujący sposób:

Z podziałem na lata:

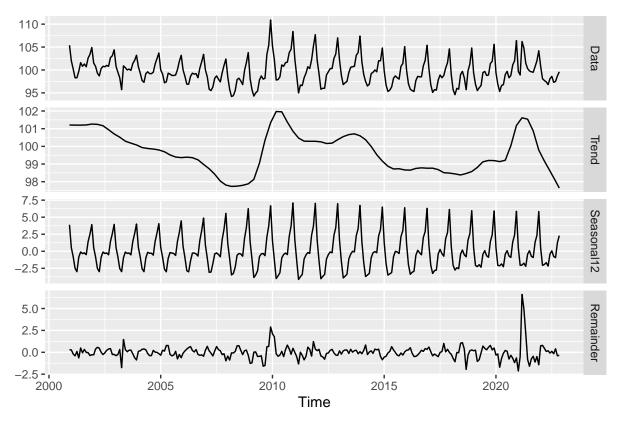

Od razu zauważamy, że dane podlegają dostrzegalnej okresowości - wartość wskaźnika spada na początku roku, w okolicy połowy roku wzrasta, by potem delikatnie spadać, lub utrzymywać się aż do października, a na koniec roku znowu wzrasta. Sezonowość występuje oczywiście w okresie 12 miesiecy.

By sprawdzić podejrzenia wynikające z wizualnej obserwacji powyższych wykresów, przeprowadzamy dekompozycję STL (Seasonal Decomposition of Time Series by Loess). Ma ona wskazać składniki szeregu czasowego - jego trend, sezonowość oraz reszty.

```
library(forecast)

ts_stl <- ts(df$Wskaznik, frequency = 12, start = c(2000,12))
autoplot(mstl(ts_stl))</pre>
```


Powyższa metoda opiera się na przedstawieniu punktów szeregu czasowego $(y_i, i \in T)$ jako suma komponentów sezonowości s_i , trendu t_i i reszty r_i :

$$y_i = s_i + t_i + r_i$$

oraz estymacja owych komponentów. [1]

Obserwując surowe dane, widzimy pewną anomalię w roku 2020 - wyraźny skok wartości wskaźnika bezrobocia w kwietniu w wyniku wybuchu pandemii COVID-19. To zaburzenie w danych w większości przypadków obniży jakość prognozy, ponieważ trend w tym okresie zostaje naruszony. Z tym problemem możemy poradzić sobie na kilka sposobów. Istnieje opcja podstawienia średniej wartości wskaźnika z każdego miesiąca do odpowiednich miesięcy z 2020. Można wziąć średnie globalne, lub jedynie z kilku ostatnich lat. Nie ma również większych przeszkód, by zupełnie pominąć ten rok w obliczeniach. Zbadamy także ideę, by użyć danych z lat 2000-2019, by "przewidzieć" wartości z 2020, a następnie dokonywać obliczeń przy użyciu nowych danych z 2020 do predykcji 2022-2023. Dokonamy analizy tych metod w rozdziale 2.

2. Opis metod prognozowania

2.1 Modele regresyjne Jako pierwszą metodę predykcji wybraliśmy regresję liniową ze względu na miesiące. Wartości wskaźnika z n-tego miesiąca z lat 2000-2021 wyznaczają przewidywaną wartość wskaźnika z n-tego miesiąca na lata 2022 i 2023. Ze względu na podatność regresji liniowej na obserwacje odstające zdecydowaliśmy się usunąć rok 2020, ponieważ metoda ta nie wymaga ciągłości danych. [2]

```
library(stats)
library(tseries)
library(forecast)

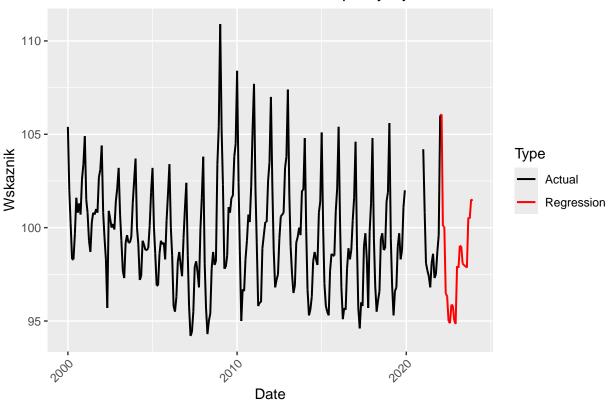
predict_monthly <- function(data, month) {
  monthly_data <- data %>% filter(M.c == month)
  model <- lm(Wskaznik ~ Rok, data = monthly_data)
  future_years <- data.frame(Rok = c(2022, 2023), M.c = month)</pre>
```

```
predictionsWith2020 <- predict(model, newdata = future_years)
  return(data.frame(Rok = future_years$Rok, M.c = future_years$M.c, Wskaznik = predictionsWith2020))
}

predictionsWithout2020 <- lapply(1:12, function(m) predict_monthly(data, m))

predictionsWithout2020_df <- do.call(rbind, predictionsWithout2020)
combined_data <- bind_rows(data, predictionsWithout2020_df)</pre>
```

Wskaznik bezrobocia w czasie wraz z predykcja

Ponieważ regresja liniowa jest ogólnym modelem, który nie jest dedykowany dla szeregów czasowych, zdecydowaliśmy się rozszerzyć te metodę o model ARIMA (Auto Regressive Integrated Moving Average). [3]

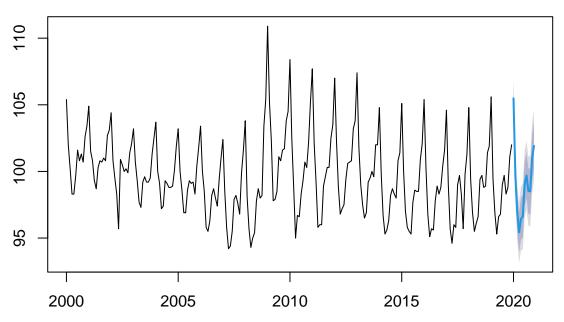
W modelu tym, część autoregresyjna (AR) jest zasadniczo formą regresji liniowej, gdzie bieżąca wartość szeregu czasowego jest modelowana jako liniowa kombinacja jego przeszłych wartości. Drugą częścią modelu ARIMA jest I (integrated), która odnosi się do różnicowania celem uczynienia szeregu czasowego stacjonarnym. MA (Moving Average) jest modelem, który wykorzystuje zależność między bieżącą wartością a wcześniejszymi błędami losowymi. Model ARIMA(p,d,q) można opisać za pomocą 3 liczb, p oznacza parametr autoregresyjny, d - rząd różnicowania oraz q - parametr średniej ruchomej.

Ponieważ ARIMA również jest podatna na obserwacje odstające, ale wymaga ciągłości danych, zdecydowaliśmy się zastąpić rok 2020 predykcją modelu ARIMA na podstawie lat 2000-2019 i wykorzystać te dane aby przewidzieć wartości wskaźnika na podstawie lat 2000-2021 ze sztucznymi danymi z roku 2020. Mając swiadomość możliwości wystąpienia efektu kaskadowania błędów, porównamy to rozwiązanie z klasycznym zastąpieniem roku 2020 średnimi z pozostałych lat.

Tak wyglądają wartości z 2020, których użyjemy w predykcji lat 2022-2023:

```
fit_to_2019 <- auto.arima(ts_data)
forecast_2020 <- forecast(fit_to_2019, h=12)</pre>
```

Prognoza na 2020 w modelu ARIMA

Korzystając z funkcji adf. test sprawdzamy, czy spełniona jest stacjonarność modelowanych danych.

```
adf.test(ts_data_doubleARIMA)
```

```
##
## Augmented Dickey-Fuller Test
##
## data: ts_data_doubleARIMA
## Dickey-Fuller = -9.5335, Lag order = 6, p-value = 0.01
## alternative hypothesis: stationary
adf.test(ts_data_mean)
##
```

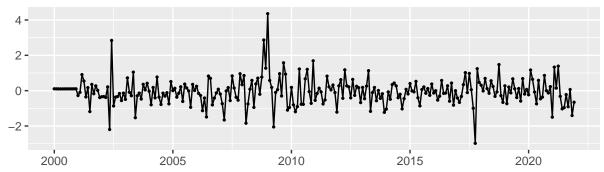
```
##
## Augmented Dickey-Fuller Test
##
## data: ts_data_mean
## Dickey-Fuller = -9.4633, Lag order = 6, p-value = 0.01
## alternative hypothesis: stationary
```

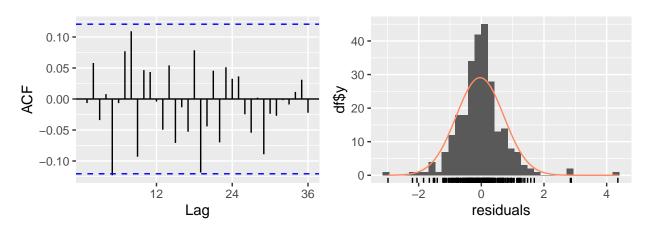
Odrzucamy hipotezę zerową (pvalue = 0.01) i zakładamy stacjonarność danych. Parametr d będzie więc równy zero, ponieważ nie będzie konieczne różnicowanie.

```
fit_doubleARIMA <- auto.arima(ts_data_doubleARIMA, d=0)
forecast_values_doubleARIMA <- forecast(fit_doubleARIMA, h=24)
fit_mean <- auto.arima(ts_data_mean, d=0)
forecast_values_mean <- forecast(fit_mean, h=24)

checkresiduals(fit_mean)</pre>
```


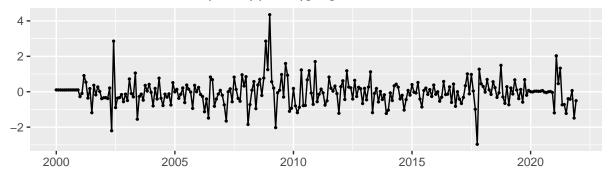

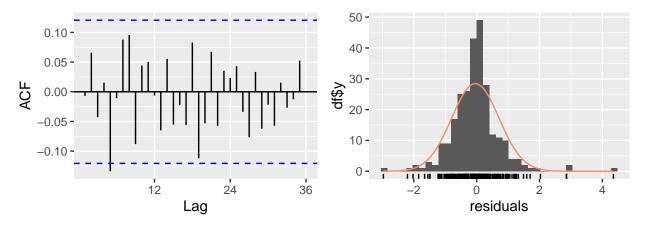


```
##
## Ljung-Box test
##
## data: Residuals from ARIMA(1,0,1)(0,1,2)[12]
## Q* = 27.002, df = 20, p-value = 0.1352
##
## Model df: 4. Total lags used: 24
```

checkresiduals(fit_doubleARIMA)

Residuals from ARIMA(1,0,1)(0,1,2)[12]

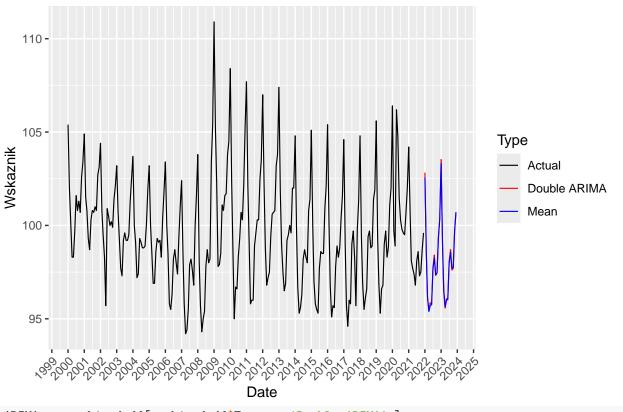


```
##
## Ljung-Box test
##
## data: Residuals from ARIMA(1,0,1)(0,1,2)[12]
## Q* = 27.762, df = 20, p-value = 0.1152
##
## Model df: 4. Total lags used: 24
```

Pierwszą składową wykresu jest rozkład reszt w czasie, drugą jest ACF, pokazuje funkcję autokorelacji reszt. ostatnim wykresem jest histogram reszt, zbliżony do normalnego rozkładu. Funkcja auto.arima w obu przypadkach dopasowała parametry p=1 oraz q=1. Na powyższych wykresach błędów modelu widać, że obydwa przedstawione rozwiązania są podobnie dopasowane. Jednakze, błędy w 2020 są praktycznie zerowe-wynika to z faktu, że rok ten jest dopasowany przez ten sam model. Mimo to zdecydowaliśmy się przyjąć wyniki z modelu korzystającego z podwójnej predykcji ze względu na jego odmienny charakter. Testem Ljung-Boxa upewniliśmy się, że nie ma istotnych autokorelacji w resztach. (pvalue>0.05).

Ostatecznie, dane przewidziane przy użyciu omówionych metod modeli regresyjnych przedstawiają się następująco:

Wskaznik bezrobocia w czasie z predykcja

ARIMA <- combined_df[combined_df\$Type == 'Double ARIMA',]

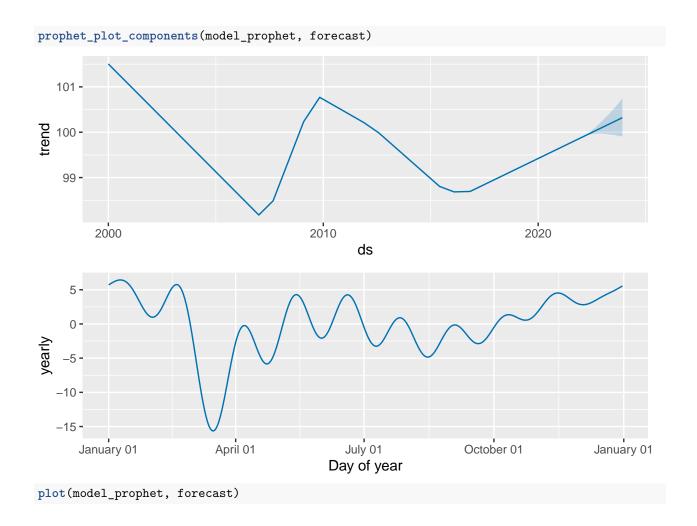
2.2 Prophet Kolejną metodą przewidywania szeregu czasowego jest Prophet, przedstawiony przez Facebooka.[4] Na wyjściowym szeregu dokonujemy dekompozycji w następujący sposób:

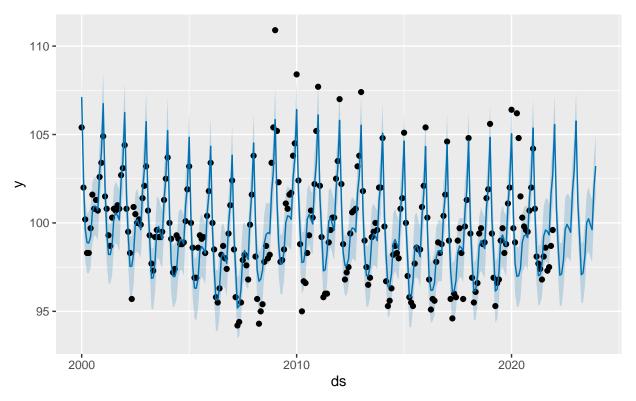
$$y(t) = g(t) + s(t) + h(t) + e_t$$

W tym przypadku g(t) jest funkcją trendu reprezentującą nieokresowe zmiany wartości szeregu czasowego, s(t) jest funkcją zmian okresowych (np. miesięcznych), a h(t) to efekt świąt, występujących w nieregularnych odstępach czasu. Zakładamy, że błąd e_t ma rozkład normalny. Funkcje g(t), s(t), h(t) są estymowane przy użyciu m. in. logistycznego modelu wzrostu oraz szeregów Fouriera, ściślej opisane w [4].

Podstawiając nasze dane uzyskujemy następujące wyniki predykcji:

```
##
                       yhat
              ds
## 265 2022-01-01 105.56624
## 266 2022-02-01 100.88611
## 267 2022-03-01 98.78122
## 268 2022-04-01
                  97.04477
## 269 2022-05-01 97.11621
## 270 2022-06-01 97.89194
## 271 2022-07-01 99.63072
## 272 2022-08-01 99.92296
## 273 2022-09-01 99.70809
## 274 2022-10-01 99.47046
## 275 2022-11-01 101.76467
## 276 2022-12-01 102.97092
## 277 2023-01-01 105.76355
## 278 2023-02-01 101.12426
## 279 2023-03-01 99.31498
## 280 2023-04-01 97.06856
## 281 2023-05-01 97.17096
## 282 2023-06-01 98.12748
## 283 2023-07-01 100.00319
## 284 2023-08-01 100.23865
## 285 2023-09-01 99.90016
## 286 2023-10-01 99.62113
## 287 2023-11-01 101.93168
## 288 2023-12-01 103.21475
```


Na pierwszym wykresie widzimy krzywą trendu wyznaczoną przez model, łącznie z przewidzianymi ostatnimi latami wraz z przedziałem ufności (niebieskie pole na końcu krzywej), na drugim rysunku - uśrednione, ogólne roczne zmiany wskaźnika. Ostatni wykres przedstawia dodatkowo porównanie rzeczywistych danych (czarne punkty) z tymi estymowanymi przez Prophet (niebieska linia, wraz z przedziałem ufności).

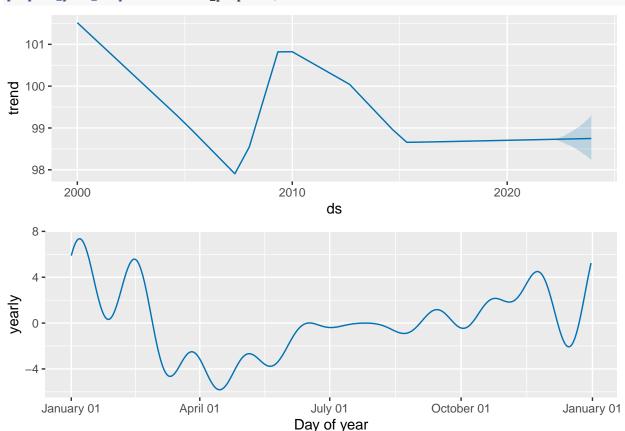
Zbadajmy teraz jakość predykcji, kiedy pominiemy rok 2020 w rozważaniach:

```
forecast2[c('ds', 'yhat')] %>%
tail(n = 24)
```

```
##
               ds
                        yhat
## 253 2022-01-01 104.49232
  254 2022-02-01
                   99.89575
                   97.55975
##
       2022-03-01
##
  256 2022-04-01
                   95.63991
  257 2022-05-01
                   95.71130
  258 2022-06-01
                   96.54372
  259 2022-07-01
                    98.34756
##
  260 2022-08-01
                    98.69376
   261 2022-09-01
                    98.51870
  262 2022-10-01
                   98.31487
   263 2022-11-01 100.64201
   264 2022-12-01 101.82848
  265 2023-01-01 104.37688
  266 2023-02-01
                    99.82513
  267 2023-03-01
                    97.72609
##
  268 2023-04-01
                   95.70154
  269 2023-05-01
                   95.68539
   270 2023-06-01
                   96.49767
   271 2023-07-01
                   98.36052
## 272 2023-08-01
                   98.70824
```

```
## 273 2023-09-01 98.49656
## 274 2023-10-01 98.33756
## 275 2023-11-01 100.66390
## 276 2023-12-01 101.93179
```

prophet_plot_components(model_prophet2, forecast2)

Obserwujemy, że po wyrzuceniu 2020, linia trendu zdecydowanie się wypłaszcza na koniec badanego okresu. Przez to, że model bierze pod uwagę współczynnik świąt, czyli nieregularnych skoków badanej zmiennej, w tym przypadku warto zostawić dane z 2020, zatem ostatecznie bierzemy pierwotną wersję prognozy.

2.3 TBATS Metoda TBATS należy do popularnej grupy modeli statystycznych - modeli wygładzania wykładniczego. Do tej samej rodziny należy także STL, którą używaliścy do dekompozycji naszych danych.

Najczęściej używany model sezonowy przedstawia się w następujący sposób: [5]

$$y_t = l_{t-1} + b_{t-1} + s_t + d_t$$

$$l_t = l_{t-1} + b_{t-1} + \alpha d_t$$

$$b_t = b_{t-1} + \beta d_t$$

$$s_t = s_{t-m} + \gamma d_t$$

gdzie m to okres cykli sezonowych, d_t reprezentuje losowy szum w danych, l_t , b_t , s_t to komponenty odpowiednio: poziomu, trendu i sezonowości szeregu czasowego. Wartości α , β i γ są tak zwanymi parametrami wygładzającymi, a l_0 , b_0 , $\{s_{1-m},...,s_0\}$ to zmienne wyjściowe. W tym modelu estymuje się właśnie zmienne

wyjściowe oraz parametry. Warto dodać, że można estymować 2 składniki sezonowości $s_t^{(1)}$, $s_t^{(2)}$ wraz z parametrami γ_1 i γ_2 , jednak w naszym przypadku bierzemy tylko jeden składnik - miesięczny.

Następnie dokonujemy modyfikacji tego modelu, przy uwzględnieniu transformacji Box-Cox, błędów modelu ARMA oraz T wzorców sezonowości. Na koniec, składniki sezonowości przedstawiamy jako ich trygonometryczną reprezentację opartą na szeregach Fouriera. Ze wszystkich składowych modelu powstała jego nazwa: T - trigonometrical, B - Box-Cox transformation, A - ARMA errors, TS - T seasonal patterns.

W celu ewaluacji jakości prognozy, będziemy porównywać ostatnie dane 2 lata z przewidzianymi wartościami na następne 2 lata, korzystając z dwóch metryk:

1. średni bezwzględny błąd procentowy - MAPE (Mean Absolute Percentage Error):

$$\frac{1}{n} \sum_{t=1}^{n} \left| \frac{Y_t - P_t}{Y_t} \right| * 100\%$$

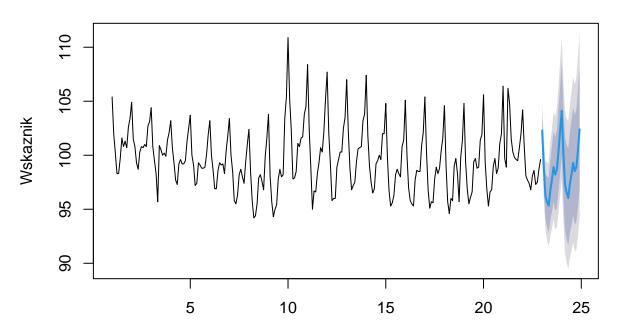
2. pierwiastek błędu średniokwadratowego - RMSE (Root Mean Squared Error):

$$\sqrt{\frac{\sum_{t=1}^{n} (Y_t - P_t)^2}{n}}$$

gdzie Y_t - rzeczywista wartość, P_t - prognozowana wartość.

Po podstawieniu naszych danych otrzymujemy następujące wyniki:

Prognoza TBATS

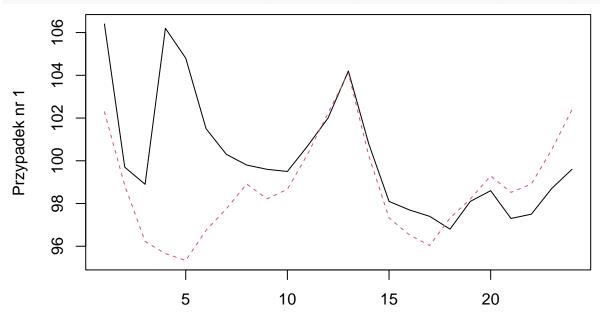

model.ts_tbats.forecast\$mean

```
Jan
                       Feb
                                 Mar
                                            Apr
                                                                 Jun
                                                                            Jul
                                                       May
                                                                      97.75088
## 23 102.29247
                            96.22711
                 98.84214
                                       95.65658
                                                 95.33452
                                                            96.74659
## 24 104.10502 100.24764
                            97.32554
                                       96.53332
                                                 96.03627
                                                            97.31860
                                                                       98.21517
##
            Aug
                       Sep
                                 Oct
                                            Nov
## 23
       98.91372
                 98.21906
                            98.66880 100.31739 102.23146
                            98.91193 100.51604 102.39415
       99.29118
                 98.52024
```

W wykresie prognozy, niebieska linia oznacza przewidziane dane, wraz z przedziałami ufności na poziomie istotności 0.2 oraz 0.05. Przewidziane wartości zostały wypisane w tabeli pod nim.

```
df.test <- tail(df$Wskaznik, n = 12 * 2)
ts_tbats.predict <- predict(model.ts_tbats.forecast, df.test)
ts_tbats.test_vs_predicted <- data.frame(df.test, model.ts_tbats.forecast$mean)
matplot(ts_tbats.test_vs_predicted, type = 'l', lty = 1:2, col = 1:2, ylab = 'Przypadek nr 1')</pre>
```

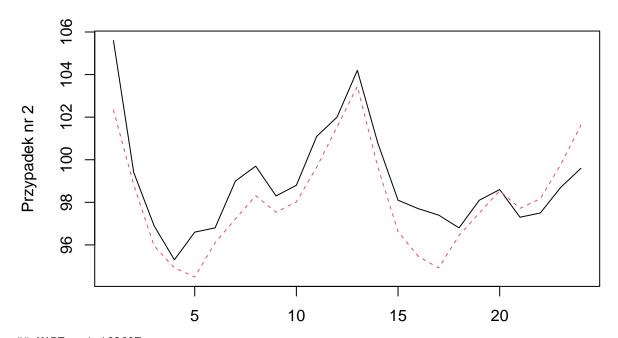

Na tym rysunku widzimy porównanie wartości z ostatnich dwóch lat (czarna linia) z przewidzianymi wartościami na następne 2 lata (czerwona przerywana linia). Obserwujemy tutaj zauważalne niedopasowanie krzywych na początku okresu - jest to następstwo wzięcia pod uwagę odstających wartości z roku 2020.

[1] 2.085391

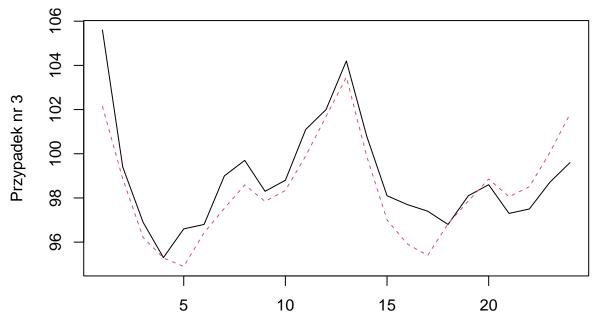
[1] 6.855342

Ostatecznie, liczymy wartości błędów MAPE i RMSE - są one zawyżone z wyżej wymienionego powodu. Aby zmiejszyć wartości błędów, dokonujemy analizy bez 2020:

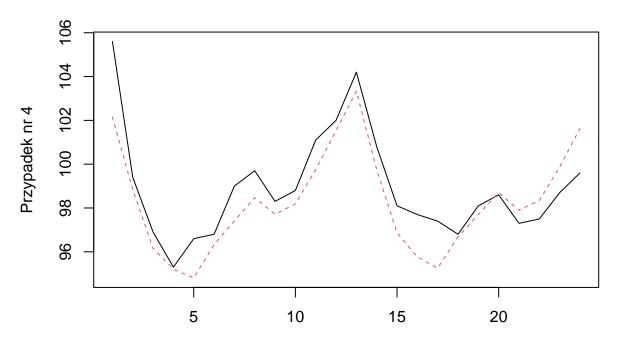
MAPE: 1.168697 ## RMSE: 3.977294

W przypadku wyrzucenia danych z 2020, zgodnie z oczekiwaniami, widzimy znaczny spadek błędów MAPE i RMSE. Zwróćmy uwagę, że do ewaluacji prognozy wzięliśmy lata 2019 i 2021 zamiast 2020-2021. Sprawdzimy jeszcze predykcję dla przypadków, gdy zamiast wartości z tego roku podstawimy średnią globalną wartość wskaźnika:

MAPE: 1.009071 ## RMSE: 2.643147

Po raz kolejny, wartości błędu zmiejszyły się. Na koniec zbadajmy zachowanie błędów, gdy zamiast 2020 weźmiemy średni wskaźnik z ostatnich 5 lat:

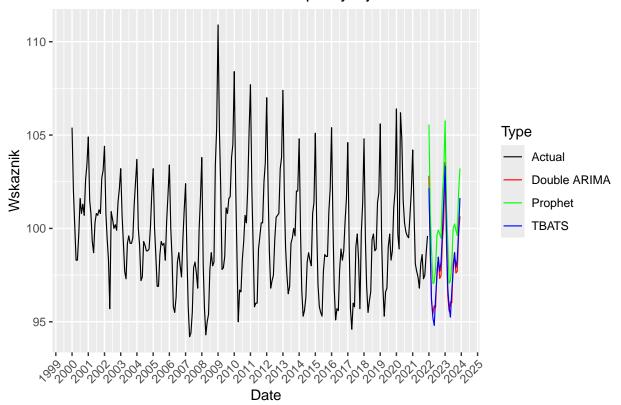
MAPE: 1.06453 ## RMSE: 3.255959

Najmniejsze wartości błędów otrzymujemy w przypadku podstawienia globalnej średniej za wartości z odstającego roku. Decydujemy jednak uwzględnić ostatni przypadek w ostatecznej predykcji, gdyż nie chcemy brać takich wyników, które będą zbyt zbliżone do wartości z ostatnich dwóch lat, ponieważ po raz kolejny, trend byłby zbyt spłaszczony na końcu okresu. Ostatecznie:

TBATS <- model.ts_tbats4.forecast\$mean %>% as.data.frame()

2.4 Ostateczna predykcja Wszystkie wyniki wygenerowane przez omówione modele predykcji przedstawiają się w następujący sposób:

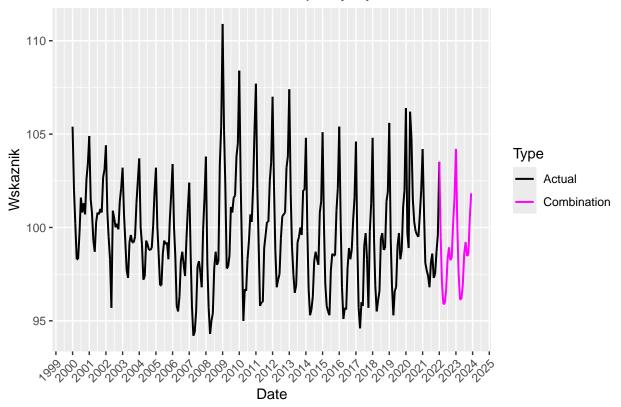
Wskaznik bezrobocia w czasie z predykcja

##		Date	ARIMA	Prophet	TBATS
##	1	2022-01-01	102.82608	105.56624	102.15098
##	2	2022-02-01	98.62021	100.88611	98.84227
##	3	2022-03-01	96.13074	98.78122	96.15523
##	4	2022-04-01	95.42150	97.04477	95.20574
##	5	2022-05-01	95.86357	97.11621	94.80567
##	6	2022-06-01	95.77652	97.89194	96.32381
##	7	2022-07-01	97.74766	99.63072	97.41151
##	8	2022-08-01	98.41741	99.92296	98.46648
##	9	2022-09-01	97.32115	99.70809	97.71175
##	10	2022-10-01	97.46430	99.47046	98.19079
##	11	2022-11-01	99.36107	101.76467	99.75118
##	12	2022-12-01	100.32231	102.97092	101.52969
##	13	2023-01-01	103.52965	105.76355	103.32886
##	14	2023-02-01	99.01594	101.12426	99.75306
##	15	2023-03-01	96.44852	99.31498	96.86344
##	16	2023-04-01	95.57216	97.06856	95.76631
##	17	2023-05-01	96.07756	97.17096	95.25199
##	18	2023-06-01	96.01987	98.12748	96.68639
##	19	2023-07-01	98.06441	100.00319	97.70474
##	20	2023-08-01	98.71224	100.23865	98.70353
##	21	2023-09-01	97.60887	99.90016	97.89990
##	22	2023-10-01	97.69950	99.62113	98.34201
##	23	2023-11-01	99.70443	101.93168	99.87406
##	24	2023-12-01	100.64744	103.21475	101.62973

Ostateczne wyniki otrzymujemy biorąc średnią dla każdego miesiąca ze wszystkich metod:

Wskaznik bezrobocia w czasie z predykcja

3. Przewidywanie

Wyznaczona przez nas predykcja, łącząca w sobie modele ARIMA, Prophet oraz TBATS jako średnia arytmetyczna wszystkich prognoz prezentuje się następująco:

```
##
               Wskaznik
         Date
##
      2022-01 103.51443
  1
##
  2
      2022-02
               99.44953
  3
      2022-03
               97.02240
## 4
      2022-04
               95.89067
      2022-05
               95.92849
## 5
               96.66409
## 6
      2022-06
##
               98.26330
      2022-07
      2022-08
               98.93562
## 8
##
  9
      2022-09
               98.24700
               98.37518
## 10 2022-10
## 11 2022-11 100.29231
## 12 2022-12 101.60764
## 13 2023-01 104.20735
## 14 2023-02
               99.96442
##
  15 2023-03
               97.54232
  16 2023-04
               96.13568
               96.16684
  17 2023-05
## 18 2023-06
               96.94458
## 19 2023-07
               98.59078
## 20 2023-08
               99.21814
```

```
## 21 2023-09 98.46964
## 22 2023-10 98.55421
## 23 2023-11 100.50339
## 24 2023-12 101.83064
```

4. Podsumowanie

Zaproponowaliśmy w naszym badaniu metodę prognozowania opartą na uśrednieniu rezultatów kilku metod statystycznych w celu zwiększenia ostatecznej efektywności. Wykorzystane modele są dedykowane do szeregów czasowych z widoczną sezonowością, aby sprawdzały się w celach analizy i predykcji wartości wskaźnika bezrobocia. Ostateczna prognoza wydaje się dokładnie odzwierciedlać trend i sezonowość danych z przeszłości.

Literatura

- 1. Cleveland, R. B., Cleveland, W. S., McRae, J. E., & Terpenning, I. J. (1990). STL: A seasonal-trend decomposition procedure based on loess. Journal of Official Statistics, 6(1), 3–33.
- 2. Hersh, A., and T. B. Newman. "Linear Regression." AAP Grand Rounds 25, no. 6 (June 1, 2011): 68.
- 3. Box G.E.P., Jenkins G.M., Reinsel G.C., Ljung G.M., (2015), Time Series Analysis: Forecasting and Control. Fifth Edition, John Wiley & Sons
- 4. Taylor SJ, Letham B. Forecasting at Scale. The American Statistician. 2018
- 5. De Livera A.M., Hyndman R.J., Snyder R.D., Forecasting time series with complex seasonal patterns using exponential smoothing. Journal of the American Statistical Association 2011, 106, 1513–1527.
- 6. https://github.com/cure-lab/LTSF-Linear